

Uloga ljekarnika u pravilnom odabiru i primjeni bezreceptnih analgetika i prikaz preglednog rada o kodeinskim pripravcima

Bol je jedan od najčešćih razloga dolaska pacijenata u ljekarnu i povod samoliječenja. Zbog toga je, kako bi se istaknula važnost uloge ljekarnika u primjeni bezreceptnih analgetika, Hrvatska ljekarnička komora u suradnji s drugim dionicima krajem 2020. godine provela istraživanje o mišljenjima, iskustvima i stavovima ljekarnika u ovom važnom segmentu

Zadaća ljekarnika je provođenje ljekarničke skrbi što, između ostalog, uključuje unaprjeđivanje farmakoterapijskih postupaka i postizanje terapijskih ciljeva, praćenje, izbjegavanje ili smanjivanje nuspojava lijekova, a osobito značajan segment je osiguravanje racionalnog samoliječenja.

Upravo na primjeru samoliječenja boli može se ukazati na važnost uloge ljekarnika u percepciji bezreceptnih analgetika kao lijekova koje je, jednako kao i one receptnog statusa, potrebno racionalno primjenjivati. Samoliječenje pokazuje globalno rastući trend, a upravo su bezreceptni analgetici lijekovi koji bilježe najveću potrošnju. S obzirom na to da svjedočimo njihovoj rastućoj dostupnosti i izlasku iz „okvira“ ljekarni, odnosno činjenici da su korisnicima dostupni i bez savjetovanja sa zdravstvenim profesionalcem, Hrvatska ljekarnička komora organizirala je e-tečaj kako bi se ljekarnici podsjetili na važnost svoje savjetodavne uloge u edukaciji pacijenata o pravilnoj primjeni bezreceptnih analgetika, odnosno na ulogu ljekarnika u osiguravanju primjene pravog lijeka u pravoj indikaciji, u pravoj dozi i u odgovarajućoj duljini primjene.

ASPEKTI I TRENDOVI LIBERALIZACIJE BEZRECEPTNIH ANALGETIKA

Predsjednica Hrvatske ljekarničke komore, Ana Soldo, mag. pharm., je u svom uvodnom predavanju predstavila najveće izazove povezane s liberalizacijom statusa receptnih lijekova s kojima se ljekarnici, ali i društvo u cjelini, susreću u posljednjih dvadesetak godina. Pojasnila je da svjedočimo sve većoj tendenciji promjene statusa izdavanja lijekova (npr. prelazak receptnih analgetika u bezreceptni status) te da je, iako ovakva liberalizacija ima i pozitivne aspekte (financijsko rasterećenje državnog zdravstvenog sustava, smanjeno opterećenje liječnika i jačanje uloge pacijenta u odgovornom samoliječenju), potrebno voditi računa i o mogućim negativnim posljedicama. Jedna od njih je, dijelom i uslijed snažnog marketinškog oglašavanja lijekova, percepcija lijeka kao proizvoda široke potrošnje među općom populacijom. Posljedično, nerijetko dolazi do banaliziranja lijeka u bezreceptnom statusu kao medicinske intervencije, povećanog rizika od njegove pogrešne primjene, rasta učestalosti nuspojava, interakcija i drugih neželjenih učinaka, što u konačnici zdravstveni sustav može dodatno opteretiti, istaknula je mag. Soldo. Međutim, dostupnost bezreceptnih lijekova ukazuje i na važnost savjetodavne uloge ljekarnika u edukaciji pacijenata o njihovoj pravilnoj i racionalnoj primjeni, kako bi se osiguralo učinkovito i pacijentu dostupno liječenje te ispunila ljekarnička zadaća u pružanju zdravstvene skrbi, podsjetila je.

PRAVI ANALGETIK U PRAVOJ INDIKACIJI

Prof. dr. sc. Iveta Merćep se u svom predavanju osvrnula na patofiziologiju boli, ljestvicu liječenja boli Svjetske zdravstvene organizacije i značajne dokaze iz kliničke prakse o tome da je primjena multimodalnih terapija učinkovitija od primjene monokomponentnih lijekova, osobito kod složenih bolnih stanja poput postoperativne boli i glavobolje. Kad je riječ o multimodalnim terapijama, primjenom fiksnih kombinacija različitih djelatnih tvari želi se ostvariti aditivni ili sinergistički učinak. Pritom se za postizanje sinergističkog učinka moraju zadovoljiti zahtjevi da svaka djelatna tvar unutar kombinacije ima različit mehanizam djelovanja, da djelatne tvari međusobno ne interferiraju u metabolizmu, apsorpciji i izlučivanju, a nerijetko se primjenjuju u nižim dozama čime se smanjuje rizik od nuspojava, uz ostvarivanje jednakog analgetičkog učinka. Takav sinergistički učinak ostvaruje se primjerice kod fiksnih kombinacija analgetika i antipiretika paracetamola sa slabim opioidnim analgetikom kodeinom. Analgetički učinak koji se ostvaruje primjenom ove kombinacije je čak 40% jači nego uz primjenu pojedine komponente, čime se postiže bolja analgezija, ali i bolja adherencija bolesnika prema terapiji, istaknula je prof. Merćep u svom predavanju.

SIGURNOST PRIMJENE BEZRECEPTNIH VIŠEKOMPONENTNIH LIJEKOVA S KODEINOM

Prof. dr. sc. Lidija Bach Rojcky je u svom predavanju predstavila rezultate prvog sveobuhvatnog sustavnog preglednog rada o kombiniranim pripravcima s kodeinom (Ćelić i sur., Pain and Therapy, 2020) provedenog s ciljem utvrđivanja učinkovitosti multikomponentnih analgetika s kodeinom u dozi ≤ 30 mg nakon jednokratne primjene. U radu su analizirani rezultati 16 placebo kontroliranih studija koje su uključile ukupno 3.378 ispitanika s akutnom boli, za čije liječenje je jednokratno primijenjen kombinirani pripravak s niskom dozom kodeina (≤ 30 mg). U 12 ispitivanja utvrđena je veća učinkovitost kombiniranog pripravka s kodeinom u odnosu na placebo i lijek komparator, dok su dvije studije pokazale slabiju učinkovitost, a dvije neučinkovitost kombiniranih pripravaka s kodeinom u odnosu na lijek komparator.

S ciljem utvrđivanja sigurnosti lijekova koji sadrže kodein, koji je primijenjen samostalno ili u kombinaciji s drugim lijekovima, analizirani su rezultati 20 randomiziranih kliničkih studija u kojima je kodein primijenjen jednom ili višekратно u dozama 30 do 240 mg dnevno. Neželjeni učinci koji su prijavljeni u sklopu ovih ispitivanja bili su blagog do srednje jakog intenziteta, odnosno podnošljivost ovih lijekova je bila dobra. Slijedom pisma o povećanom nadzoru nad izdavanjem lijekova koji sadrže djelatnu tvar kodein zbog opasnosti razvoja ovisnosti, koje je Agencija za lijekove i medicinske proizvode (HALMED) još 2011. godine uputila ljekarnicima, u sklopu ovog istraživanja analizirani su i podatci iz EudraVigilance baze o ukupnom broju pojedinačnih prijava nuspojava tijekom 10 godina, s naglaskom na poremećaj zlouporabe supstance (kodeina). Prema tim podacima, tijekom desetogodišnjeg razdoblja zabilježeno je svega 20 individualnih prijava (engl. *individual case study report*, ICSR) za adiciju na kodein kao suspektan lijek.

MIŠLJENJA I STAVOVI LJEKARNIKA O VIŠEKOMPONENTNIM LIJEKOVIMA S KODEINOM

Uz sustavni pregled literature s ciljem utvrđivanja učinkovitosti i sigurnosti višekomponentnih lijekova s kodeinom, autori ovog istraživanja su tijekom studenog i prosinca 2020. proveli i anketno istraživanje među hrvatskim ljekarnicima. Cilj ovog presječnog istraživanja bio je utvrditi kakvi su stavovi i mišljenja hrvatskih ljekarnika o višekomponentnim lijekovima s kodeinom koji se nalaze u bezreceptnom (engl. *over the counter*, OTC) statusu. U ispitivanje je bilo uključeno 1.032 ljekarnika iz svih dobnih skupina, iz različitih dijelova Hrvatske i različitih tipova ljekarni.

Prof. Bach Rojecky predstavila je rezultate i ovog istraživanja. Prema odgovorima koje su dali putem *online* upitnika, preko 90% ljekarnika smatra da multikomponentni analgetici postižu sinergistički učinak, no podijeljenog su mišljenja oko njihovog sigurnosnog profila. Stoga, iako većina ljekarnika izdaje multikomponentne analgetike, prednost daju monokomponentnim lijekovima. Ljekarnici primjećuju neracionalnu primjenu pojedinih multikomponentnih analgetika kod određenog profila pacijenata, a procjenjuju da je razlog takve neracionalne primjene sindrom apstinencije zbog ovisnosti o kodeinu, za koji preko dvije trećine ljekarnika u Hrvatskoj smatra da je jaki opioid te da može uzrokovati ovisnost bez obzira na način i trajanje primjene, te dozu. Također, gotovo jednak udio ljekarnika smatra da rizici od razvoja ovisnosti nadilaze moguću korist primjene pripravaka s kodeinom.

Budući da je glavobolja najčešća indikacija koju pacijenti ljekarnicima navode kao uzrok (neracionalne) primjene analgetika, prof. Rojecky se osvrnula i na moguću prisutnost sekundarne glavobolje kod pojedinih pacijenata. Riječ je o glavobolji uzrokovanoj lijekovima (engl. *medication overuse headache*, MOH) koja se, osobito kod osoba s kroničnom glavoboljom, može razviti uslijed prekomjerne, gotovo svakodnevne primjene analgetika tijekom više mjeseci.

OKRUGLI STOL S LJEKARNICIMA

Prema podacima iz presječnog istraživanja, hrvatski ljekarnici su naveli da čak polovina pacijenata u ljekarni kupuje točno određeni lijek protiv bolova, odnosno za odluku o optimalnom izboru analgetika ne traže savjet ljekarnika, a manje od polovine pacijenata koji zatraže savjet ljekarnika će taj savjet i uvažiti. Iz navedenog proizlazi niz pitanja, a jedno od najznačajnijih jest – koja je uloga ljekarnika u pravilnom odabiru i primjeni bezreceptnih analgetika?

U panel raspravi, u kojoj su sudjelovali prof. dr. sc. Iveta Merćep, dr. med., specijalist internist i klinički farmakolog, pročelnica Zavoda za kliničku farmakologiju KBC Zagreb, prof. dr. sc. Lidija Bach Rojecky, mag. pharm., predstojnica Zavoda za farmakologiju Farmaceutsko-biokemijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dr. sc. Ivan Čelić, dr. med., specijalist psihijatrije, pročelnik Zavoda za dualne poremećaje, Klinike za psihijatriju Vrapče, Bojana Menkadžiev, mag. pharm., pomoćnica ravnatelja ZU Ljekarne Vaše zdravlje i Martina Šepetavc, mag. pharm., voditeljica Edukacijskog centra ZU Farmacia, osvrnuli smo se na rezultate provedenih istraživanja među hrvatskim ljekarnicima, na znanja, iskustva i stavove ljekarnika o multikomponentnim analgeticima, s posebnim naglaskom na kodein kao sastavnicu nekih kombiniranih lijekova. Razmotrili smo percepciju ljekarnika o potencijalu za razvoj ovisnosti kod primjene bezreceptnih analgetika s blagim opioidima te mnoge druge, zanimljive i aktualne aspekte ove teme.

PREDAVAČI:

- **Ana Soldo**, mag. pharm., predsjednica Hrvatske ljekarničke komore
- prof. dr. sc. **Iveta Merćep**, dr. med., specijalist internist i klinički farmakolog, pročelnica Zavoda za kliničku farmakologiju, KBC Zagreb
- prof. dr. sc. **Lidija Bach Rojecky**, mag. pharm., predstojnica Zavoda za farmakologiju Farmaceutsko-biokemijskog fakulteta, Sveučilište u Zagrebu
- dr. sc. **Ivan Čelić**, dr. med., specijalist psihijatrije, pročelnik Zavoda za dualne poremećaje, Klinika za psihijatriju Vrapče

ORGANIZATOR: Hrvatska ljekarnička komora www.hljik.hr